

31. O. c., str. 9-10. Po J. Stošiću, svodenje crkve provedeno je u dvije faze, vjerojatno obje u toku druge polovice XIII stoljeća (usmeni podatak).
32. N. Prosen, 1960, str. 220, sl. 2.
33. O. c., sl. 6.
34. Z. Horvat, 1970, str. 47, sl. 23.
35. Fototeka Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, Inv. br. 19851-19868.
36. J. Buturac, 1979, str. 75.
37. I. K. Tkalčić, 1873, vol. I, str. 68-72.

38. A. Horvat, 1979, str. 141.
39. J. Buturac, Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine, Starine JAZU, knj. 59, Zagreb 1984, str. 94.
40. V. Strk, 1989, str. 34, bilj. 4.
41. J. Buturac, 1979, str. 74.
42. J. Adamček, Vlastelinstva Cazma, Ivanić i Dubrava u srednjem vijeku, zbornik Cazma, Cazma 1979, str. 84, bilj. 19. (dalje: J. Adamček, 1979).
43. J. Buturac, 1979, str. 68, 73-74; J. Adamček, 1979, str. 84.

Josip VIDOVIĆ, Muzej Međimurja Čakovec

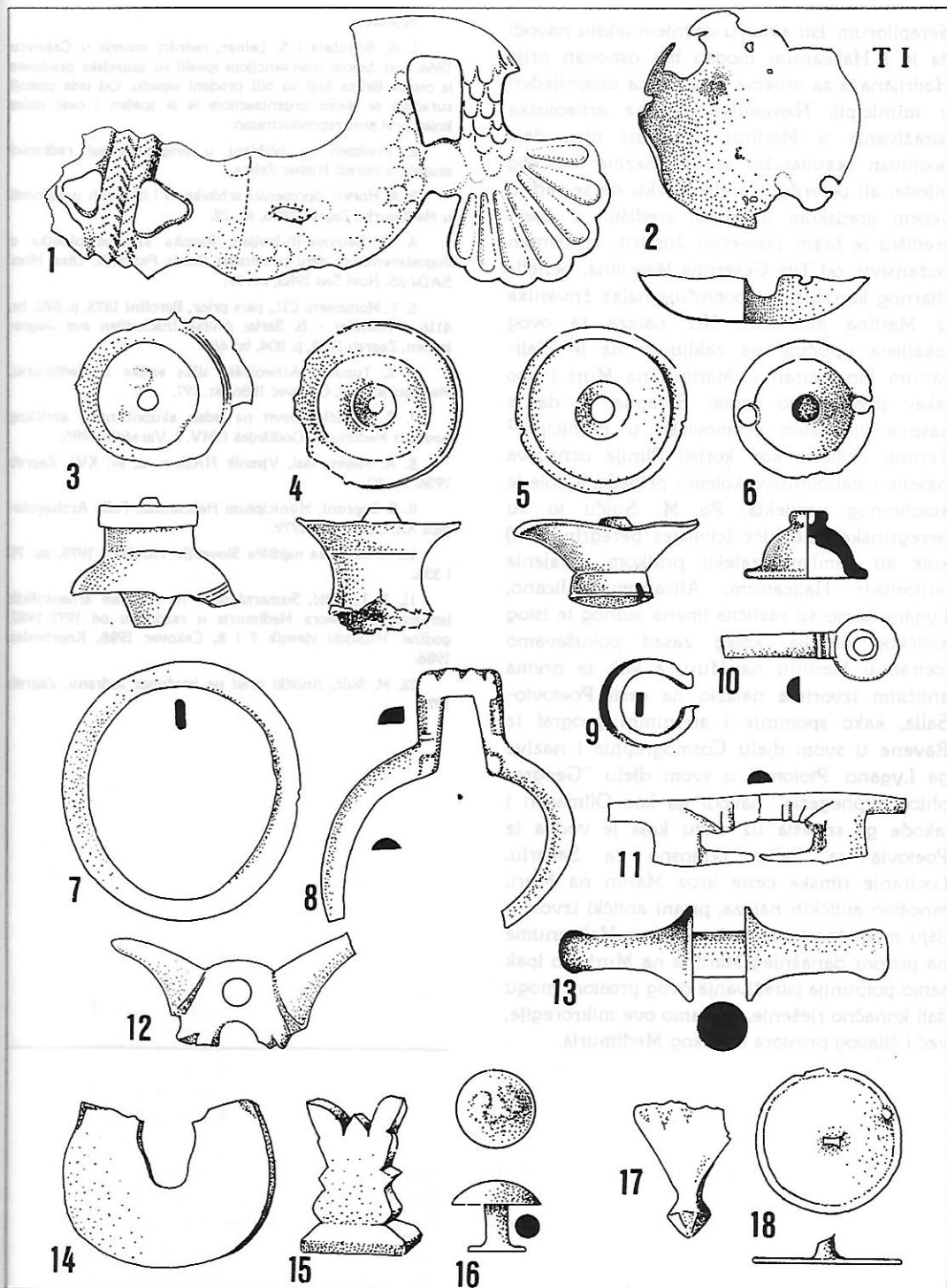
Osvrt na jedan brončani nalaz antike i antičku urbanizaciju područja Međimurja

U Muzeju Međimurja u arheološkom odjelu čuvaju se antički predmeti od bronce (T. I, 1-18) bez preciznijih podataka o nalazu. Predmeti su prema sumarnim podacima otkupljeni na otpadu u Čakovcu.¹

Bez obzira na okolnosti nalaza, svi predmeti pripadaju konjskoj opremi, ili pak opremi kola. Predmeti su dobro ušćuvani, umreženi su očišćeni,² a dosad nisu publicirani. Ukrasni okov sa parom delfina (T. I, 1) u heraldičkom stavu, omiljeni je motiv carskog Rima. Prikaz delfina nalazimo i na rimskoj nadgrobnoj steli³ iz Čakovca,⁴ u trokutastom dijelu izvan zabata, gdje su delfini simetrično postavljeni sa prikazom hypokampa riječnog božanstva.⁵ Rasprostranjenost ovih božanstava možemo pratiti na čitavom teritoriju Panonije, Norika, Italije, Germanije, Mezije i Dalmacije, gdje, sa ostalim božanstvima Rima, čest su prikaz na gotovo svim predmetima materijalne i duhovne kulture Rimljana. Ostali predmeti ovog nalaza (T. I, 2-18) zakovice, alke, zaptivači, privjesci, te ukrasni predmeti životinjskog svijeta prepoznatljiviji su kao ornamentika konjske opreme, životinje koja je u carskom Rimu predstavljala značajan činilac u životu gotovo svakog Rimljana, te je kao nalaz rasprostranjena na čitavom teritoriju rimskog carstva. Šteta je u nedostatku šire informacije o nalazu, te zasad ovaj nalaz potvrđuje konstataciju bogato ras-

prostranjene rimske kulture na prostoru Međimurja, sa velikim brojem slučajnih nalaza.⁶

Obilaskom terena dosad je na ovom prostoru registrirano petnaestak antičkih lokaliteta, bilo da se radi o antičkom naselju, rimskoj nekropoli, gospodarskim ili vojnim objektima, te ostavama novca.⁷ Što se pak tiče osvajanja prostora, kojemu već Rimljani daju naziv "Insullo Muro-Dravanus" ono teče brzo, kao i urbanizacija tog prostora. Naseljavanje rimskog stanovništva počinje već u 1. st. n.e. i traje sve do barbarskih prodora u 4. st. i početkom 5. st. n.e. Dokaze o rimskoj prisutnosti na ovom prostoru pružaju ne samo materijalni ostaci pokretne arheološke građe, već i pisani antički izvori, koji nam daju osnovne, a često i prve podatke o stanovništvu i društvenim prilikama. A. Mayer⁸ koji donosi Plinijev tekst u originalu, smješta pleme Sereta uz Dravu, odnosno na područje Međimurja, što u svom tekstu osporava Soproni,⁹ smatrajući da se u Plinijevom navodu *civitates* izvode navodi imena pojedinih plemena, u čijim središtima kasnije nastaju gradske aglomeracije. Rimski Poetovio smatra centrom plemena Sereta. Slovenski pak arheolozi antički grad Halicanum lociraju u Prekmurju na nalazište Dolga Vas kod Lendave.¹⁰ Soproni smatra da je Halicanum bio centar Serapila i kao takav *civitates*

T. I, 1 - 18. Brončani antički nalaz sa otpada u Čakovcu (M 1:1)

Serapilorum. Isti autor u daljnjem tekstu navodi da je i Halicanum mogao biti osnovan prije Hadrijana, a za vrijeme Flavijevaca unaprijeđen u municipij. Najnovija sustavna arheološka istraživanja u Martinu na Muri nisu dala pozitivan rezultat što se tiče naziva antičkog mjesta, ali potvrđuju pretpostavku da se radi o većem gradskom urbanom središtu, u čijem središtu je hram posvećen Jupiteru, vrhovnom božanstvu, od Tita Cesernija Marcilina, beneficijarnog konzula, što potvrđuje nalaz žrtvenika iz Martina na Muri. Niz nalaza sa ovog lokaliteta upućuje na zaključak da je Halicanum bio lociran u Martinu na Muri i kao takav predstavljao centar Serapila, te da je kasnije vjerojatno promoviran u municipij.¹¹ Termin civitates koji koristi Plinije označava naselje i stanovništvo kojemu pripada, a koje je autohtonog porijekla. Po M. Suiću to su peregrinske zajednice (civitates peregrinorum) koje su Rimljani zatekli prilikom osvajanja teritorija.¹² Halicanum, Alicanum, Alicano, Lygano samo su različita imena jednog te istog antičkog naselja, kojeg zasad pokušavamo locirati u Martinu na Muri, a koji se prema antičkim izvorima nalazio na cesti Poetovio-Salla, kako spominje i anonimni geograf iz Ravene u svom djelu *Cosmographia* i naziva ga Lygano. Ptolomej u svom djelu "Geographice hyphegesis" navodi ga kao Olimacon i takođe ga smješta uz cestu koja je vodila iz Poetovia za Sallu, odnosno za Savariu. Lociranje rimske ceste kroz Martin na Muri, mnoštvo antičkih nalaza, pisani antički izvori – daju mogućnost smještaja antičkog Halicanuma na prostor današnjeg Martina na Muri, no ipak samo potpunija istraživanja ovog prostora mogu dati konačno rješenje, ne samo ove mikroregije, već i čitavog prostora antičkog Međimurja.

Bilješke:

1. A. Schulteis i S. Leiner, radnici muzeja u Čakovcu 1964. god. brzom intervencijom spasili su muzejske predmete iz ostave Belica koji su bili prodani otpadu. Od tada postoji suradnja sa ovom organizacijom te je spašen i ovaj nalaz kojeg prvi puta reproduciramo.
2. Predmeti su očičeni u preparatorskoj radionici muzeja, u obradi Hlebec Zeljka.
3. A. Horvat, Spomenici arhitekture i likovnih umjetnosti u Međimurju, Zagreb 1956, str. 22.
4. V. Dautova-Ruševljan, Rimska kamena plastika u Jugoslavenskom delu provincije Donje Panonije, Diss. Mon. SADJ 25, Novi Sad 1983, str. 37.
5. T. Mommsen: CIL, pars prior, Berolini 1873, p. 522, br. 4116, i Hoffiller - B. Saria: Antike Inschriften aus Jugoslawien, Zagreb 1938, p. 204, br. 457.
6. Z. Tomičić, Arheološka slika antike u Međimurju, Međimurje br. 9, Čakovec 1986, str. 197.
7. Z. Tomičić, Osvrt na jedan skupni nalaz antičkog novca iz Međimurja, Godišnjak GMV. 7, Varaždin 1985.
8. A. Mayer, Iasi, Vjesnik HAD, n. s., sv. XVI, Zagreb 1936, str. 70.
9. S. Soproni, Municipium Halicanum, Folia Archaeologica XXX, Budapest 1979.
10. Arheološka najdišća Slovenije, Ljubljana 1975, str. 79 i 336.
11. Z. Tomičić, Sumarni osvrt na rezultate arheoloških istraživanja prostora Međimurja u razdoblju od 1972-1982. godine, Muzejski vjesnik 7 i 8, Čakovec 1985, Koprivnica 1986.
12. M. Suić, Antički grad na istočnom Jadranu, Zagreb 1976.